

Шостак Л. В.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

ФОРМИРОВАНИЕ ЛОГИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

Резюме

Исследованы теоретические аспекты формирования логистического потенциала предприятия. Определены предпосылки его рациональной структуры. Обобщена трактовка категории «логистический потенциал предприятия».

Ключевые слова: логистика, логистическое управление, материальный поток, потенциал, логистический потенциал.

Shostak L.V.

East Europe National University named after Lesya Ukrainka

FORMATION OF LOGISTIC POTENTIAL OF ENTERPRISE

Summary

The theoretical aspects of forming the logistic potential of an enterprise are investigated. Preconditions of its certain rational structure are defined. Interpretation of category of logistic potential of an enterprise is generalized.

Keywords: logistic, logistic management, material stream, potential, logistic potential.

УДК 338.43

Ясіновська І. Ф.

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Досліджено загальні тенденції забезпечення сільськогосподарських підприємств України матеріально-технічними ресурсами. Розглянуто особливості та основні перепони інтенсивного розвитку сільськогосподарського виробництва на інноваційній основі. Запропоновано шляхи інтенсифікації інноваційного розвитку сільського господарства в перспективі.

Ключові слова: сільське господарство, сільськогосподарські підприємства, продукція сільського господарства, паритет цін, конкурентоспроможність, інновації, інноваційний розвиток, матеріально-технічна база.

Постановка проблеми. Упродовж багатьох років сільське господарство розвивалось порівняно стабільними темпами, забезпечуючи населення продуктами власного виробництва, а промисловість – сировиною. Цінові пропорції на сільськогосподарську і промислову продукцію дозволяли сільськогосподарським товаровиробникам вести рентабельне виробництво і розширене відтворення, маючи гарантований ринок збуту. Починаючи з 1991 р. перед сільським господарством постала низка проблем. Через відсутність науково обґрунтованої програми переходу АПК до ринкових відносин і стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва, за недостатнього захисту товаровиробників з боку держави, недосконалого механізму кредитування, порушення паритетності цін на сільськогосподарську і промислову продукцію та з багатьох інших причин обсяги виробництва сільськогосподарської продукції зменшувалися, а виробництво стало збитковим. Результат – скорочення поголів'я худоби та птиці, зменшення обсягів виробництва продукції сільського господарства, зниження заробітної плати працівників та, відповідно, зниження рівня життя населення сільської місцевості.

Подальший розвиток сільського господарства можливий за умови зростання темпів та ефективності виробництва на основі його інтенсифікації, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, реконструкції виробництва та його технічного переозброєння, інтенсивного використання виробничого потенціалу галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження основних теоретичних положень, пов'язаних з розкриттям сутності та змісту інновацій, причин їх застосування та незастосування в діяльності суб'єктів господарювання висвітлено у працях таких науковців, як І.В. Дергач, В.Г. В'юн, Ю.О. Лупенко, М.А. Мартинюк, В.Я. Месель-Веселяк, О.П. Михайловська, В.Є. Новицький, Т.М. Рагошнюк, А.М. Стельмащук, В.М. Трегобчук, В.Г. Чабан, В.Р. Чаплінський, Д.В. Чеберкус та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на проведені дослідження, особливості управління інноваціями у сільському господарстві й на сьогоднішній день залишаються актуальними. Показники, які характеризують діяльність та матеріально-технічну базу підприємств, зокрема і тих, що виробляють продукцію сільського господарства, є динамічними і потребують постійного моніторингу.

Мета статті полягає у дослідженні розвитку сільського господарства України на інноваційній основі, визначенні основних перепон та проблем впровадження інновацій в аграрній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічний розвиток будь-якої економічної формації можливий лише на основі науково-технічного прогресу незалежно від мотивів і сил, які рухають процес виробництва. При цьому найвищі темпи науково-технічного прогресу спостерігаються в тих економічних системах, де потяг господарюючих суб'єктів до зростання та максимізації прибутку

створює умови щодо ефективного використання наукових розробок [1, с. 464].

За наявного ресурсного потенціалу та природно-кліматичних особливостей аграрний сектор України є однією з найперспективніших галузей країни. В свою чергу, наявність ресурсів та відповідних умов ще не означають успішне функціонування та розвиток галузі. Ефективне функціонування аграрного виробництва формується за рахунок потужного виробничого потенціалу, технічного рівня, рівня розвитку інтелектуального капіталу. На сьогоднішній день оновлення матеріально-технічної бази – це одне із найактуальніших та болючих завдань аграрного сектору, оскільки оновлення виробничо-технічного потенціалу гальмується через обмеженість інвестицій в галузь, нестачу власних джерел сільськогосподарських підприємств та високі кредитні ставки [2, с. 322].

Інновації є основою підвищення конкурентоспроможності підприємств, які займаються виробництвом продукції сільського господарства. Після вступу України до СОТ вітчизняним виробникам довелося відчувати посилення конкуренції. Впровадження інновацій дозволить підвищити конкурентоспроможність вітчизняної продукції, одержати її приріст, зменшити матеріально-енергетичність виробництва.

Основними причинами повільного впровадження інновацій в аграрній сфері України є незадіяність механізмів підтримки інноваційної діяльності, недостатність досвідчених фахівців у галузі комерціалізації технологій та інноваційного менеджменту, існування значного лагу часу від розроблення інновації до її впровадження [3, с. 8].

В економіці підприємства інновації можна поділити на чотири види: біологічні, технічні, технологічні та хімічні. До перших належать нові сорти сільськогосподарських культур, породи сільськогосподарських тварин, кроси птиці з поліпшеним біологічним потенціалом і високою продуктивністю; до другого – прогресивні технології, засоби механізації і автоматизації виробничих процесів; до третього – виробничі, інформаційні та управлінські технології; до четвертого – нові засоби та методи боротьби з хворобами.

На два типи поділяє інновації В. Новицький:

– базові інновації, які пов'язані з фундаментальними проривами у науково-технічній сфері й змінюють параметри конкурентної боротьби, значно поліпшують якість виробничого процесу у сферах діяльності технологічних лідерів або навіть монополістів;

– адаптивні, ситуативно-похідні інновації, які підвищують ефективність господарювання, проте вирішують локальні завдання у діяльності ринкових агентів і є типовими для них як «техногенні» й такі, що сприяють конкурентній успішності на різних рівнях [4, с. 47].

Інноваційний потенціал підприємства має таку структуру:

- інноваційний потенціал в основних і оборотних засобах;
- інтелектуальний потенціал;
- маркетингові ресурси;
- управлінсько-інфраструктурні ресурси;
- трудові ресурси.

Поділяємо думку професора А.І. Трубіліна, який зазначає, що інноваційний шлях розвитку агропромислового виробництва має три взаємопов'язаних і взаємообумовлених напрями:

- інновації в сфері людського фактора – підготовка спеціалістів масових професій, здатних експлуатувати нову техніку і обладнання, застосовувати наукоємні технології, підвищення їх кваліфікації і перепідготовка; підготовка спеціалістів середньої і вищої ланок, які володіють теоретичними і практичними знаннями на рівні сучасних вимог, інформаційно-комунікаційними технологіями; організація безперервної освіти, у тому числі й дистанційними методами;

- інновації в сфері біологічного фактора – розробка і освоєння нововведень, які забезпечують підвищення родючості земель сільськогосподарського призначення, зростання урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності сільськогосподарських тварин (розробка нових методів обробки ґрунтів, меліорації земель, створення нових сортів агрокультур і багатолітніх насаджень, порід і типів тварин, рецептур кормів, мінеральних добрив, хімічних і біологічних засобів захисту біологічних об'єктів – рослин і тварин; сортооновлення і сортоміна сільськогосподарських культур і т. п.);

- інновації в сфері техногенного фактора – забезпечують удосконалення техніко-технологічного потенціалу агропромислового виробництва на основі енерго- і ресурсозберігаючої техніки і наукоємних технологій, які дозволяють різко підвищити продуктивність праці та ефективність господарської діяльності, впроваджувати в широких масштабах зберігаюче і прецизійне землеробство [5, с. 9].

Інновації забезпечать інтенсивне відтворення у сільському господарстві, перевівши його на якісно інший рівень розвитку. Важливим чинником є інвестиційне забезпечення інноваційної діяльності, оскільки інноваційна діяльність тісно пов'язана з інвестиційною, оскільки інвестиції є додатковими вкладеннями для майбутнього розвитку виробництва продукції.

Великі підприємства, які володіють достатньою кількістю вільних оборотних коштів, можуть здійснити швидке переоснащення виробництва. Вони спроможні деякою мірою використовувати з цією метою власні кошти й залучати капітал зі сторони. Дрібні господарства повинні також впроваджувати нові технології для виробництва власної продукції, таким чином, значну увагу приділити інтенсифікації процесу виробництва. Для реалізації стратегії успішного росту конкурентоспроможності продукції сільського господарства потрібно вивчати й враховувати динаміку ринкового попиту на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Розбудова конкурентоспроможного, стабільного й прогнозованого у тенденціях розвитку сільського господарства стає можливою лише за умови його переходу на інноваційний шлях розвитку. Серед суб'єктів аграрного бізнесу є структури, які завдяки достатнім фінансовим можливостям, перш за все залученню капіталу з інших галузей, системно впроваджують передові інноваційні розробки. Це підприємства з вирощування зерна та технічних культур, свинарського, птахівничого напрямку, галузі овочівництва закритого ґрунту, що мають сучасну техніку та використовують новітні технології. Певний внесок у забезпечення інноваційного розвитку здійснює аграрна наука, зокрема наукові установи Національної академії аграрних наук України. Тут проводяться випробування завершених наукових розробок, маркетингові дослідження, трансфер інновацій та наукове супроводження інноваційних проектів, науково-консультаційне та інформаційне обслуговування агроформувань. Центри наукового забезпечення агропромислового виробництва Академії, які функціонують у регіонах, активно працюють над створенням, освоєнням та організацією впровадження інновацій. Проте в Україні поки що не створено ефективної системи інноваційного забезпечення аграрної галузі. В окремих галузях все ще переважають системи ведення господарства, в основі

яких знаходяться застарілі технології, що не дозволяє досягти суттєвого зниження витратоутворюючих факторів виробництва, підвищити конкурентоспроможність продукції. Стримуючим чинником щодо інноваційного розвитку сільського господарства є незадовільне з якісних позицій технічне забезпечення – головний чинник техніко-технологічної модернізації. Техніка вітчизняного виробництва забезпечує в основному реалізацію екстенсивних та традиційних технологій, оскільки головним чинником використовуються морально застарілі моделі. Стимує розвиток інноваційних процесів також низька платоспроможність багатьох сільськогосподарських товаровиробників, обмеженість кредитних ресурсів для впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, сучасних машин і засобів механізації виробничих процесів, високоінтенсивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, порід сільськогосподарських тварин [6, с. 94–95].

У сільському господарстві використовується понад 4% основних засобів вітчизняної економіки. В сільськогосподарських підприємствах у 2014 р. налічувалося 120,6 тис. тракторів, 27,2 тис. зернозбиральних комбайнів, 87,3 тис. вантажних і вантажно-пасажирських автомобілів [7, с. 7].

Проте Україна значно відстає від розвинутих країн світу за рівнем забезпеченості сільського господарства матеріально-технічними ресурсами. Близько 35,4% основних засобів, задіяних у виробництві продукції сільського господарства, є фізично зношеними, значно більше – морально зношеними.

Потрібно розвивати вітчизняне виробництво високоякісного обладнання для агропідприємств. Таке виробництво найдоцільніше для економіки країни й має низку переваг. У державі є певний науково-технічний потенціал, який потрібно розвивати, а також необхідна сировинна і матеріальна бази. Окрім того, це дасть змогу створити нові робочі місця.

Саме державна політика повинна визначити напрями вирішення проблеми забезпечення виробників продукції сільського господарства обладнанням для технічного переоснащення галузі.

Основними завданнями щодо розвитку виробництва продукції сільського господарства є:

- розвиток ринкового середовища у галузі;
- інтенсифікація виробництва продукції на інноваційній основі.

Комплексне впровадження інновацій дасть змогу підвищити ефективність виробництва. Обмеження впровадження інновацій у сільському господарстві щодо нових видів виробництва продукції полягає в неможливості виробництва принципово нових продуктів. Зміни у цій галузі могли б зосереджуватись на врахуванні запитів ринкового середовища, асортименті товарної продукції, поліпшенні якості продукції внаслідок використання нових порід тварин та сортів рослин.

Інновації мають важливе значення у процесі інтенсивного відтворення. Суть інтенсивного відтворення полягає у підвищенні продуктивності праці, що досягається вдосконаленням організації, управління, впровадженням досягнень НТП за сталої кількості залучених матеріальних і трудових ресурсів для росту виробництва продукції.

Як зазначає В. Трегубчук, «винятково велике, вирішальне значення ефективна науково-технологічна та інноваційна політика має для істотного підвищення продуктивності праці й конкурентоспроможності виробництва в усіх галузях і сферах національного АПК» [8, с. 6].

Для розробки напрямів, способів і механізмів модернізації й відтворення технічних і технологічних засобів виробництва продукції сільського господарства потрібно враховувати низку принципів:

- екологічність виробництва, екологобезпечність щодо різних природно-екологічних та організаційно-економічних умов ведення виробництва;
- економічність;
- енергозбереження;
- надійність технічних засобів за високих продуктивних показників;
- відповідність нових техніко-технологічних засобів вимогам комплексної механізації та автоматизації процесів виробництва продукції сільського господарства.

В економічній літературі часто ототожнюються інноваційний та інвестиційні процеси, а у деяких випадках інноваційна діяльність підпорядковується інвестиційній. Ми розглядаємо інвестиційну діяльність як таку, що фінансово забезпечує інноваційну.

На шляху вітчизняних сільськогосподарських підприємств виникають безліч перешкод, вони не можуть конкурувати з діяльністю закордонних транснаціональних компаній. Сільськогосподарські підприємства не можуть собі дозволити новітні технології на рівні з закордонними сільгоспвиробниками. Впровадження інновацій зводиться до купівлі нової закордонної техніки та технологій, але в більшості випадків тієї, що була у використанні, більшість сільгоспвиробників продовжують експлуатувати морально і фізично зношену техніку та технології. Тому виникає необхідність визначення напрямів поліпшення інноваційної діяльності у сільському господарстві. Перш за все це має бути комплекс заходів, що охоплює всі цикли процесу інноваційної діяльності. Система заходів щодо активізації інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, на нашу думку, має включати: державну підтримку фундаментальних наукових розробок; формування інноваційної інфраструктури; державну підтримку підготовки висококваліфікованих кадрів; державну підтримку створення венчурних компаній, технопарків, бізнес-інкубаторів, інвестиційних компаній; створення системи державної підтримки сільськогосподарських підприємств, що займаються інноваційною діяльністю (надання пільгового оподаткування, виділення грантів, субвенцій); створення системи пільгового кредитування сільського господарства; введення ринку земель, створення аграрного банку, іпотечне кредитування; запровадження системи лізингових відносин; залучення до процесу інвестування аграрної сфери іноземних і вітчизняних інвесторів; забезпечення цінового паритету між сільськогосподарською продукцією та матеріально-технічними й енергетичними ресурсами; усунення міжгалузевих диспропорцій у фінансуванні аграрної галузі з державного бюджету; створення стабільного і прозорого законодавства щодо здійснення експортних операцій; виважена й ефективна політика держави щодо підтримки вітчизняного товаровиробника [9, с. 97].

Враховавши той беззаперечний факт, що основою розвитку науково-технічного прогресу є наука, слід забезпечити фінансування фундаментальних наук і наукових досліджень, удосконалити систему практичної реалізації науково-технічних розробок.

Регулювання державою інноваційної діяльності слід здійснювати за допомогою державних замовлень на розробку науково-технічної продукції на світовому рівні розвитку науки і техніки із визначенням кінцевого практичного розвитку та задачею державному замовнику апробованих технологічних проектів, технічних заходів; надання пільгових кредитів, податкових пільг суб'єктам інноваційної діяльності; формування нормативно-правової бази, яка б сприяла розвитку інноваційної діяльності; конкурентної системи відбору іннова-

ційних проєктів; сприяння міжнародному науково-технічному співробітництву.

При переході на інноваційну модель розвитку сільське господарство має всі шанси стати впливовим фактором у перетворенні України в провідного експортера світового ринку сільськогосподарської продукції та гарантом економічної незалежності України в світовій спільноті [3, с. 7].

Висновки. Аграрний сектор покликаний забезпечити продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни. Особлива роль аграрного сектору України обумовлюється унікальним поєднанням досить сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням України, що дає можливість зайняти вагоме місце та міжнародному продовольчому ринку. Зважаючи на вищезазначені фактори, сільське господарство мало б бути визнане пріоритетною галуззю економіки України.

Саме державна політика повинна сприяти створенню сприятливих умов для залучення інвестицій з доходів інших видів економічної діяльності та прямих іноземних інвестицій на формування матеріально-технічної бази аграрних підприємств; вдосконалити напрями та форми державної підтримки відновлення матеріально-технічної бази сільського господарства; сприяти розвитку вітчизняного сільськогосподарського машинобудування; створити сприятливі умови для формування паритету цін на продукти харчування та сільськогосподарську сировину, що дасть можливість забезпечити беззбитковість виробництва та, відповідно, нагромадження власних коштів на оновлення матеріально-технічної бази.

Інтенсивний розвиток виробництва екологічно чистої продукції сільського господарства дасть можливість Україні зайняти чільне місце поміж економічно розвинених країн.

Список літератури:

1. Стельмащук А.М. Комплексна інтенсифікація АПК на інноваційній основі / А.М. Стельмащук // Основні напрями високоефективного розвитку пореформеного агропромислового виробництва в Україні на інноваційній основі. – К. : ІАЕ УААН, 2002. – С. 463–469.
2. Чаплінський В.Р. Матеріально-технічна база в сільському господарстві Хмельницької області / В.Р. Чаплінський // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 2(4). – С. 322–328 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2013_2\(4\)_40.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2013_2(4)_40.pdf).
3. Жидяк О.Р. Інноваційні засади сталого розвитку аграрної сфери економіки / О.Р. Жидяк // Інновації і трансфер технологій: від ідеї до прибутку : матеріали 4-ї міжнар. наук.-практ. конф. (24–26 квітня 2013 р.). – Д. : НГУ, 2013. – С. 7–8.
4. Новицький В. Імперативи інноваційного розвитку / В. Новицький // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 45–52.
5. Трубилин А.И. Инновационный путь развития агропромышленного производства / А.И. Трубилин // Власть. – 2009. – № 2. – С. 8–11.
6. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / За ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.
7. Наявність сільськогосподарської техніки та енергетичних потужностей у сільському господарстві у 2014 році : стат. бюлетень. – К. : Державна служба статистики, 2015. – 44 с.
8. Трегобчук В.М. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АПК: проблеми, напрями і механізми / В.М. Трегобчук // Економіка України. – 2006. – № 2. – С. 4–12.
9. Мартинюк М.А. Інновації в сільському господарстві / М.А. Мартинюк, Т.М. Ратошнюк // Наука й економіка. – 2014. – Вип. 2. – С. 94–98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nie_2014_2_16.pdf.

Ясиновская И. Ф.

Львовский национальный университет имени Ивана Франко

РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА НА ИННОВАЦИОННОЙ ОСНОВЕ

Резюме

Исследованы общие тенденции обеспечения сельскохозяйственных предприятий Украины материально-техническими ресурсами. Рассмотрены особенности и основные препятствия интенсивного развития сельскохозяйственного производства на инновационной основе. Предложены пути интенсификации инновационного развития сельского хозяйства в перспективе.

Ключевые слова: сельское хозяйство, сельскохозяйственные предприятия, продукция сельского хозяйства, паритет цен, конкурентоспособность, инновации, инновационное развитие, материально-техническая база.

Yasinovska I. F.

Lviv National University named after Ivan Franko

DEVELOPMENT OF AGRICULTURE BASED ON INNOVATION

Summary

The general trends of provision of agricultural enterprises of Ukraine by material and technical resources are studied. The features and main obstacles of intensive agricultural development on innovative basis are considered. The ways of intensification of innovative development of agriculture in the future are proposed.

Keywords: agriculture, agriculture enterprises, agricultural products, parity of prices, competitiveness, innovations, innovative development, material and technical base.